

O'QUVCHILARNING MAKTABGA MOSLASHUVI*G'ulomova Nodira Fozil qizi**Buxoro viloyati Jondor tumani 7-umumta'lim**maktabi amaliyotchi psixologi***ANNOTATSIYA**

Mazkur maqolada o'quvchilarning maktabga moslashuv jarayonining psixologik xususiyatlari, unga ta'sir etuvchi omillar hamda moslashuv davrida uchraydigan qiyinchiliklar yoritilgan. Shuningdek, o'quvchilarning maktab hayotiga muvaffaqiyatli moslashuvida ota-onalar, pedagoglar va maktab psixologining o'rni tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: maktabga moslashuv, o'quvchi, boshlang'ich ta'lim, psixologik tayyorgarlik, ijtimoiy moslashuv, maktab psixologi, o'qituvchi, ota-ona, ta'lim jarayoni.

KIRISH

Maktabga qadam qo'yish bolaning hayotidagi eng muhim bosqichlardan biri hisoblanadi. Ushbu davrda bolaning kundalik hayoti, faoliyati, muloqot muhiti va majburiyatlari tubdan o'zgaradi. Maktabgacha davrda asosan o'yin faoliyati bilan shug'ullangan bola endilikda o'quv faoliyatini o'zlashtirishi, maktab qoidalariga amal qilishi va yangi jamoaga moslashishi zarur bo'ladi. Shu sababli maktabga moslashuv jarayoni bolaning psixologik rivojlanishida alohida ahamiyat kasb etadi. Maktabga moslashuv deganda bolaning yangi ta'lim muhiti, o'qituvchi, sinfdoshlar va o'quv faoliyati talablariga moslashish jarayoni tushuniladi. Bu jarayon har bir bolada turlicha kechadi. Ayrim o'quvchilar yangi muhitga tez moslashsalar, boshqalarida ma'lum qiyinchiliklar kuzatilishi mumkin.

Moslashuv davrida bolalarda hayajonlanish, tortinchoqlik, xavotir, tez charchash, diqqatning tarqoqlashishi yoki o'qishga qiziqishning pasayishi kabi holatlar uchrashi mumkin. Bu holatlar bolaning yangi sharoitga ko'nikish jarayoni bilan bog'liq bo'lib, o'z vaqtida psixologik yordam ko'rsatilsa, asta-sekin bartaraf etiladi.

O'quvchilarning maktabga muvaffaqiyatli moslashuvida psixologik tayyorgarlik muhim ahamiyatga ega. Bola maktabga kelishidan oldin unda o'qishga qiziqish, kattalar ko'rsatmalariga amal qilish, tengdoshlari bilan muloqot qila olish va mustaqil harakat qilish ko'nikmalari shakllangan bo'lishi lozim. Moslashuv jarayonida o'qituvchining roli beqiyosdir. O'qituvchi sinfda samimiy va qulay psixologik muhit yaratishi, har bir o'quvchining individual xususiyatlarini hisobga olishi va ularni rag'batlantirib borishi zarur. O'quvchilarning yutuqlarini e'tirof etish va qo'llab-quvvatlash ularda maktabga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantiradi.

Maktab psixologi o'quvchilarning moslashuv darajasini o'rganadi, qiyinchiliklarga duch kelayotgan bolalarni aniqlaydi va ular bilan psixokorreksion ishlarni olib boradi. Psixolog tomonidan tashkil etiladigan treninglar, rivojlantiruvchi mashg'ulotlar va suhbatlar bolalarning yangi muhitga tezroq moslashishiga yordam beradi. Ota-onalar ham ushbu jarayonda faol ishtirok etishlari kerak. Ular farzandining maktabdagi hayoti bilan qiziqishlari, uning yutuqlarini qo'llab-quvvatlashlari va yuzaga kelayotgan muammolarni sabr bilan hal etishga yordam berishlari lozim. Oiladagi sog'lom psixologik muhit bolaning maktabga moslashuvini yengillashtiradi.

Maktabga moslashuvning muvaffaqiyatli kechishi bolaning keyingi o'quv faoliyati, ijtimoiy rivojlanishi va shaxs sifatida shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli ushbu davrga alohida e'tibor qaratish muhim hisoblanadi.

Maktabga kirish har bir bola hayotida muhim bosqichlardan biridir. Bu davrda bolalar yangi muhitga, yangi talab va qoidalariga, hamda yangi odamlar bilan tanishishga moslashishi kerak bo'ladi. Ushbu jarayon ba'zi bolalar uchun oson kechishi mumkin bo'lsa, boshqalar uchun ko'proq qo'llab-quvvatlash talab etiladi. Bolalarning maktabga muvaffaqiyatli moslashuvi ularning akademik va ijtimoiy muvaffaqiyatiga katta ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun, ularning psixologik salomatligini qo'llab-quvvatlash muhimdir.

Maktabga moslashuv bir necha jihatlarni o'z ichiga oladi:

Ijtimoiy moslashuv

Bu jarayonda bolalar yangi sinfdoshlar bilan tanishadi va do'stlik rishtalarini rivojlantiradi. Ijtimoiy moslashuv bolalarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi va ularning ijtimoiy ko'nikmalarini shakllantiradi.

Akademik moslashuv

Bolalar yangi o'quv dasturlariga va o'qituvchilarning talablariga moslashishi kerak. Bu jarayon muvaffaqiyatli kechishi uchun bolalar darslarga qiziqish bilan yondashishlari va o'qituvchilar tomonidan berilgan topshiriqlarni bajarishga intilishlari lozim.

Emotsional moslashuv

Maktabga kirish bolalarda xavotir va stressni keltirib chiqarishi mumkin. Ularning emotsional holatini qo'llab-quvvatlash va stressni boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirish bu jarayonning muvaffaqiyatli kechishini ta'minlaydi.

Psixologik yordam:

Bolalarning maktabga moslashuvini qo'llab-quvvatlash uchun quyidagi psixologik yordam usullari samarali bo'lishi mumkin:

1. Individual maslahatlar

Psixolog yoki maktab maslahatchisi bolalar bilan individual suhbatlar o'tkazib, ularning muammolarini aniqlash va yechim topishga yordam beradi. 2. Guruh terapiyasi. Guruh terapiyasi bolalarga o'z tengdoshlari bilan tajribalarini bo'lishish va

birbirlarini qo'llab-quvvatlash imkonini beradi. Bu usul orqali bolalar o'zlarining yolg'iz emasligini his etadilar.

Ota-onalar bilan hamkorlik

Ota-onalar bilan yaqin hamkorlik qilish orqali bolalarning uy sharoitida ham qo'llab-quvvatlanishini ta'minlash mumkin. Ota-onalar bolalarining muammolarini tushunib, ularga yordam berish uchun kerakli ko'nikmalarni o'zlashtiradilar.

O'qituvchilarni qo'llab-quvvatlash

O'qituvchilar bolalarning emotsional va psixologik ehtiyojlarini tushunib, ularga mos tarzda yondashishlari muhim. O'qituvchilar uchun treninglar va seminarlar tashkil etish orqali bu maqsadga erishish mumkin.

XULOSA

O'quvchilarning maktabga moslashuvi murakkab, ammo muhim psixologik jarayon hisoblanadi. Mazkur jarayonning muvaffaqiyatli kechishi bolaning ta'limga bo'lgan munosabati, ruhiy holati va kelajakdagi rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ota-onalar, pedagoglar va maktab psixologining hamkorligi, bolaga individual yondashuv hamda qulay psixologik muhit yaratish orqali o'quvchilarning maktab hayotiga tez va samarali moslashuvini ta'minlash mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Alvord, M. K., & Grados, J. J. (2005). Enhancing resilience in children: A proactive approach. *Professional Psychology: Research and Practice*, 36(3), 238-245.
2. Brock, S. E., & Jimerson, S. R. (2004). Best practices in school crisis prevention and intervention. *National Association of School Psychologists*.
3. Eccles, J. S., Midgley, C., Wigfield, A., Buchanan, C. M., Reuman, D., Flanagan, C., & Mac Iver, D. (1993). Development during adolescence: The impact of stageenvironment fit on young adolescents' experiences in schools and in families. *American Psychologist*, 48(2), 90-101.
4. Elias, M. J., & Schwab, Y. (2006). From compliance to responsibility: Social and emotional learning and classroom management. *Handbook of classroom management: Research, practice, and contemporary issues*, 309-342.
5. Gordon, T. (2003). *Teacher effectiveness training: The program proven to help teachers bring out the best in students of all ages*. Three Rivers Press.
6. Pianta, R. C., & Stuhlman, M. W. (2004). Teacher-child relationships and children's success in the first years of school. *School Psychology Review*, 33(3), 444-458.
7. Rutter, M. (1985). Resilience in the face of adversity: Protective factors and resistance to psychiatric disorder. *British Journal of Psychiatry*, 147, 598-611.